

TÜRKİYE SAĞLIK RAPORU-2020

Hipokrat
Yayınılık

Editörler
Prof. Dr. Sarp ÜNER
Prof. Dr. Pınar OKYAY

Editörler
Prof. Dr. Sarp ÜNER
Prof. Dr. Pınar OKYAY

Hipokrat
Yayıncılık

© Aralık 2020
Türkiye Sağlık Raporu 2020

ISBN: 978-605-7874-83-2

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Alıntı yapıldığında kaynak gösterimi

Kitap için;

Üner,S. ve Okyay, P. (Ed.). (2020). *Türkiye Sağlık Raporu 2020*. Ankara: Hipokrat Yayınevi. ISBN: 978-605-7874-83-2

Kitap bölümü için;

Bölüm Yazar (lar)ı soy isim, isim baş harfi. (2020). Bölüm başlığı S.Üner, P.Okyay (Ed.), *Türkiye Sağlık Raporu 2020* içinde (...-..... ss.). Ankara: Hipokrat Yayınevi. ISBN: 978-605-7874-83-2

Editörler

Prof. Dr. Sarp Üner

Prof. Dr. Pınar Okyay

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/Ankara

Tel: 0312 395 85 71 • Sertifika No: 47479

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

> Sağlık İnsangücü

7

DR. ÖĞR. ÜYESİ BİLGEHAN AÇIKGÖZ • PROF. DR. FERRUH N. AYOĞLU

Bu bölümde, daha önce yayınlanan raporlarda yer alan verilerin yinelenmemesi adına 2013-2018 dönemine yönelik veriler daha çok hekimlere odaklanarak değerlendirilmiş ve temel veri kaynağı olarak Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan Sağlık İstatistik Yıllıkları kullanılmıştır.

Türkiye’de yıllar itibarı ile hekime başvuru sayıları ile kişi başına düşen hekime başvuru sayıları ve eğilimleri **Tablo 7.1**, **Tablo 7.2**’de paylaşılmıştır. Ülke genelinde 2018 yılında gerçekleşen hekime başvuru sayısı 782 milyon 515 bin 204’tür ve bu başvuruların %63.7’si hastanelere gerçekleşmiştir, yıllık kişi

başına düşen hekime başvuru sayısı 1. basamakta 3.2, 2. ve 3. basamakta 6.3 olmak üzere toplamda 9.5’dir⁽¹⁾. 2013-2018 yılları arasında başvuruların %31.5-34.9’u 1. basamakta, %2.4-5.0’ı özel tıp merkezlerinde %60.1-65.3’ü hastanelerde gerçekleşmiştir⁽¹⁻⁶⁾.

Yıllık kişi başına düşen hekime başvuru sayıları 2009-2018 yıllarını kapsayan 10 yıllık bir dönemde süreç içerisindeki eğilimleri yönünden değerlendirildiğinde, toplam başvuru sayılarının anlamlı bir artış eğiliminde olduğu ($y=7.37+0.2x$; $R^2=0.860$; $p<0.001$; $x=yıl-2009$), aynı anlamlı artış eğiliminin

Tablo 7.1 2013-2018 Yılları Arasında Hekime Başvuru Sayıları

Yıl	1. Basamak		Özel Tıp Merkezleri		Hastaneler		Toplam
	n	%	n	%	n	%	
2013	220252781	34.9	31256100	5.0	378812243	60.1	630321124
2014	219205605	34.0	28208781	4.4	396577644	61.6	643992030
2015	214564156	32.5	26953360	4.1	418581931	63.4	660099447
2016	215990739	31.5	22069610	3.2	447648830	65.3	685709179
2017	235135618	32.7	18912829	2.6	464876362	64.7	718924809
2018	265496223	33.9	19055722	2.4	497963259	63.7	782515204

Kaynak:1-6.

Tablo 7.2 2013-2018 Yılları Arasında Kişi Başına Hekime Başvuru Sayıları

Yıl	1. Basamak	2. ve 3. Basamak	Toplam
2013	2.9	5.3	8.2
2014	2.8	5.5	8.3
2015	2.7	5.7	8.4
2016	2.7	5.9	8.6
2017	2.9	6.0	8.9
2018	3.2	6.3	9.5

Kaynak: 1-6.

2. ve 3. basamağa gerçekleşen başvuru sayılarında da izlendiği ($y=4.48+0.2x$; $R^2=0.995$; $p<0.001$; $x=-\text{yıl}-2009$), buna karşılık 1. basamağa gerçekleşen başvuru sayılarının anlamlı bir değişim göstermediği ($p=0.872$) izlenmektedir. Başka bir ifade ile, Türkiye’de yıllar içerisinde kişi başına düşen yıllık hekime başvuru sayılarında gözlenen anlamlı artış özellikle 2. ve 3. basamağa gerçekleşen başvuru artışlarına dayanmaktadır. Bu durum, 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşlarının iş yükünün giderek artan biçimde yoğunlaşmasına yol açan bir sorun alanı olarak değerlendirilmelidir (Şekil 7.1).

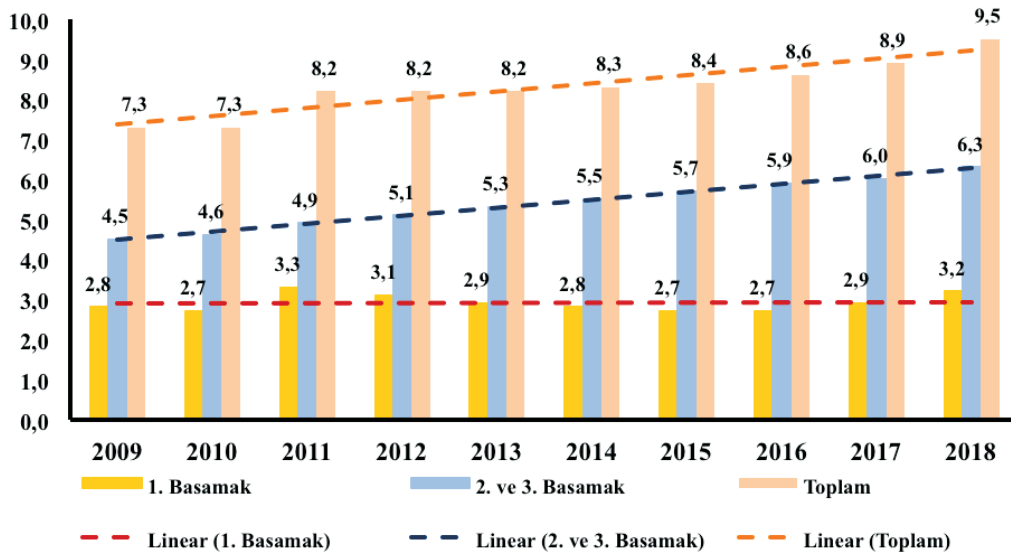
Ülke genelinde giderek artan hekime başvuru sayıları sağlık insan gücü planlamalarının ve yönetiminin öncelikle ve önemle ele alınmasını gerektirmektedir. Türkiye’de 2013-2018 yıllarına ait sağlık çalışanı sayıları Tablo 7.3’te paylaşılmıştır. Söz

konusu 6 yıllık dönemde hekim sayısı %14.5 artışla 153 bin 128’e ulaşmıştır; toplam hekim sayısında %14.5 olan bu artış uzman hekim sayısında %12.2, pratisyen hekim sayısında %14.2, asistan hekim sayısında ise %22.8’dir. Türkiye’de 2018 yılı itibarı ile hekimlerin %54’ü uzman hekim, %17’si asistan hekim olarak görev yapmakta iken, %29’u pratisyen hekim olarak görev yapmaktadır (Şekil 7.2). Bu durum hekimlerin mesleki kariyerlerine yönelik ulusal planlamalarda uzmanlaşmanın, dolayısıyla da sağlık hizmetleri sunumunda hastanelerin ve yataklı tedavi hizmetlerinin ağırlıklı/öncelikli olarak benimsendiğini ve hedeflendiğini destekler niteliktedir. Tablo 7.3’ten de görülebileceği gibi, birinci basamak sağlık hizmetlerinin sunumunda yaşamsal önemde rol sahibi olan pratisyen hekimlerin 2018 yılında %23.1’i Sağlık Bakanlığı hastanelerinde,

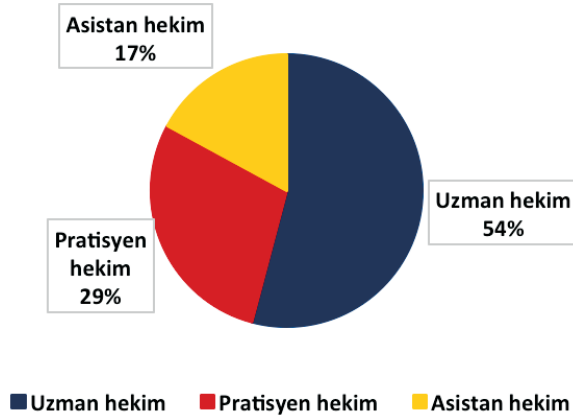
Tablo 7.3 2013-2018 Yılları Arasında Sağlık Çalışanı Sayısı

Sağlık çalışanı	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Uzman hekim	73886	75251	77622	78620	80951	82894
Pratisyen hekim	38572	39045	41794	43058	44649	44053
Asistan hekim	21317	21320	21843	23149	24397	26181
Toplam hekim	133775	135616	141259	144827	149997	153128
Diş hekimi	22295	22996	24834	26674	27889	30615
Eczacı	27012	27199	27530	27864	28512	32032
Hemşire	139544	142432	152803	152952	166142	190499
Ebe	53427	52838	53086	52456	53741	56351
Diğer sağlık personeli	134488	138878	145943	144609	155417	177409
Diğer pers. ve hizm. alımı	224618	303110	311337	321952	339241	376367
Toplam Sağlık personeli	735159	823069	856792	871334	920939	1016401

Kaynak: 1-6.

Şekil 7.1 2009-2018 Yılları Arasında Kişi Başına Düşen Yıllık Hekime Başvuru Sayıları.

Şekil 7.2 2018 Yılında Türkiye’de Uzman, Asistan ve Pratisyen Hekim Dağılımı.

%9.8’i ise özel sektörde çalışmaktadır; bu da, değiştiğimiz sağlık hizmeti sunumu planlama tercihinin bir diğer belirteci olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de 2018 yılı itibarı ile sağlık çalışanlarının sektörlere göre dağılımı **Tablo 7.4**’te paylaşılmıştır. Genel anlamda sağlık personelinin %63.2’si Sağlık Bakanlığı, %13’ü üniversiteler, %23.8’i özel sektörde görev yapmaktadır⁽¹⁾. Aynı yıl için, uzman hekimlerin %52.3’ü Sağlık Bakanlığı, %17.4’ü üniversite, %30.3’ü özel sektörde çalışırken, pratisyen hekimlerin %89.5’i Sağlık Bakanlığı, %0.7’si üniversite, %9.9’i özel sektörde, asistan hekimlerin ise %33.5’i Sağlık Bakanlığı, %66.5’i üniversitelerde çalışmaktadır⁽¹⁾.

Sağlık insan gücü değerlendirmelerinde sıkça değinilen ölçütlerden biri 100 bin kişiye düşen sağlık personeli sayısıdır. Türkiye’de 2018 yılı itibarı ile 100 bin kişiye düşen hekim sayısı, 101’i uzman, 54’ü pratisyen ve 32’si asistan olmak üzere toplam 187’dir⁽¹⁾.

Tablo 7.5, **Tablo 7.6** ve **Tablo 7.7**’de paylaşılan 2013-2018 döneminde 100 bin kişiye düşen he-

Tablo 7.4 2018 Yılında Sağlık Personelinin Sektörlere Göre Dağılımı

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel Sektör	Toplam
Uzman hekim	43347	14438	25109	82894
Pratisyen hekim	39442	291	4320	44053
Asistan hekim	8770	17411	-	26181
Toplam hekim	91559	32140	29429	153128
Diş hekimi	10814	4224	15577	30615
Eczacı	3064	691	28277	32032
Hemşire	126891	29263	34345	190499
Ebe	52495	789	3067	56351
Diğer sağlık personeli	121206	16493	39710	177409
Diğer pers. ve hizm.	236155	48377	91835	376367
Toplam Sağlık personeli	642184	131977	242240	1016401

Kaynak: 1

Tablo 7.5 2013-2018 Yıllarında İBBS-1’e Göre 100000 Kişiye Düşen Hekim Sayısı

Bölge	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Doğu Karadeniz	160	162	167	168	181	171
Batı Karadeniz	156	156	160	157	167	163
Kuzeydoğu Anadolu	148	146	157	161	161	153
Ortadoğu Anadolu	146	139	142	151	157	143
Batı Marmara	154	154	155	158	161	166
Batı Anadolu	274	270	273	269	273	267
Orta Anadolu	164	160	163	163	171	170
Ege	191	193	195	193	205	204
Doğu Marmara	160	162	164	163	169	169
Akdeniz	161	161	165	163	170	175
Güneydoğu Anadolu	124	122	131	122	131	129
İstanbul	184	189	196	215	204	219
Türkiye geneli	174	175	179	181	186	187

Kaynak:1-6

Tablo 7.6 2013-2018 Yıllarında İBBS-1'e Göre 100000 Kişiye Düşen Uzman Hekim Sayısı

Bölge	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Doğu Karadeniz	79	82	82	80	85	84
Batı Karadeniz	81	82	82	78	82	81
Kuzeydoğu Anadolu	70	69	70	68	71	69
Ortadoğu Anadolu	69	66	66	66	73	69
Batı Marmara	83	83	85	85	84	89
Batı Anadolu	159	157	160	153	156	144
Orta Anadolu	82	80	80	77	81	80
Ege	106	109	110	108	114	112
Doğu Marmara	90	91	91	88	91	92
Akdeniz	88	88	90	88	91	94
Güneydoğu Anadolu	62	61	63	59	64	62
İstanbul	112	114	118	131	121	134
Türkiye geneli	96	97	99	99	100	101

Kaynak:1-6

Tablo 7.7 2013-2018 Yıllarında İBBS-1'e Göre 100000 Kişiye Düşen Pratisyen Hekim Sayısı

Bölge	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Doğu Karadeniz	59	59	63	65	71	65
Batı Karadeniz	58	56	61	62	66	61
Kuzeydoğu Anadolu	58	55	63	66	66	63
Ortadoğu Anadolu	57	54	58	64	62	58
Batı Marmara	55	57	55	57	59	56
Batı Anadolu	48	47	48	47	49	49
Orta Anadolu	58	55	58	59	62	60
Ege	56	57	57	56	59	57
Doğu Marmara	49	50	51	51	54	51
Akdeniz	55	55	56	55	57	56
Güneydoğu Anadolu	52	52	58	53	55	55
İstanbul	34	36	40	46	43	45
Türkiye geneli	50	50	53	54	55	54

Kaynak:1-6

kim, uzman hekim ve pratisyen hekim sayıları incelendiğinde hekim dağılımının ülke genelinde dengesiz bir yapıya sahip olduğu izlenmektedir. İlgili dönemde 100 bin kişiye düşen hekim sayısının en yüksek olduğu bölge Batı Anadolu'dur ve Batı Anadolu ile birlikte Ege ve İstanbul dışında kalan tüm bölgelerde 100 bin kişiye düşen hekim sayısı Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir. Aynı durum 100 bin kişiye düşen uzman hekim sayısı yönünden de geçerlidir. Hekim ve uzman hekim sayısı yönünden en avantajlı konumda olan Batı Anadolu'da 100 bin kişiye düşen hekim sayısı ile bu anlamda en dezavantajlı olduğu izlenen Güneydoğu Anadolu'nun 2.1-2.2 katıdır. Benzer biçimde 100 bin kişiye düşen uzman hekim sayısı da Batı Anadolu'da Güneydoğu Anadolu'nun 2.3-2.6 ka-

tıdır. Tablo, pratisyen hekimlerin dağılımı yönünden değerlendirildiğinde farklılıklar izlenmektedir. Örneğin, 100 bin kişiye düşen hekim ve uzman sayıları yönünden avantajlı konumda bulunan Batı Anadolu ve İstanbul, Doğu Marmara ile de birlikte 100 bin kişiye düşen pratisyen hekim sayısı yönünden tüm yıllarda dezavantajlı durumdadır. Yüz bin kişiye düşen pratisyen hekim sayıları yönünden en avantajlı bölge ise Doğu Karadeniz olarak dikkati çekmektedir. Hekim ve uzman hekim dağılımı için yaptığımız en avantajlı-en dezavantajlı bölge karşılaştırması pratisyen hekimlerin dağılımı yönünden yapıldığında 100 bin kişiye düşen pratisyen hekim dağılımının görece daha dengeli olduğu izlenmektedir.

Kaynaklar

- 1) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2018. Ankara, 2019.
- 2) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2017. Sağlık Bakanlığı Yayın No 1106, Kuban Matbaacılık Yayıncılık, Ankara, 2018.
- 3) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2016. Sağlık Bakanlığı Yayın No 1083, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü Yayın No SB-SAGEM-2017/4.
- 4) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2015. Sağlık Bakanlığı Yayın No 1054, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü Yayın No SB-SAG-2016/1, Sentez Matbaacılık ve Yayıncılık, Ankara, 2016.
- 5) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014. Sağlık Bakanlığı Yayın No 1010, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü Yayın No SB-SAG-2015/2, Sentez Matbaacılık ve Yayıncılık, Ankara, 2015.
- 6) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2013. Sağlık Bakanlığı Yayın No 956, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü Yayın No SB-SAG-2014/7, Sentez Matbaacılık ve Yayıncılık, Ankara, 2014.